

4. Аналіз державних стратегічних документів України щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: Аналітична доповідь. – К.: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. – 84 с.

Нотевський Євгеній Вячеславович, студент II курсу факультету економіки та управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

БУДІВНИЦТВО КАХОВСЬКОЇ ГЕС І ФОРМУВАННЯ ПІВДЕННОГО ЕНЕРГОРАЙОНУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ ІЗ УРСР

Анексія Криму Російською Федерацією, яка відбулась 2014 р., змушує суспільство знати історію зміни територіального складу сучасної України. На нашу думку, актуально розглянути інтеграційні процеси, які відбувалися на початку 1950-х рр. між Кримом і Україною. Вони активізувалися саме із початком будівництва Каховської ГЕС, Південно-Українського та Північно-Кримського каналів.

Так, Кримська область УРСР і прилеглі до неї південні області, від соціально-економічного розвитку яких залежав і розвиток Кримського півострова, посідала чільне місце в тематичному плані роботи Держплану УРСР щодо розвитку народного господарства у шостій п'ятирічці (1956-1960 рр.). Зокрема, цей план мало бути конкретизовано і складено протягом 1954-1955 рр. й обов'язки по складанню плану було розписано по інституціях Держплану УРСР. Незважаючи що на 1954 р. було, фактично, припинено будівництво Південно-Українського і Північно-Кримського каналів й ліквідовано «Укрводбуд», будівництво Каховської ГЕС тривало прискореними темпами. Тематичним планом роботи Держплану УРСР було передбачено завдання «Укргідеп» (м. Харків) розробити до 1 березня 1955 р. пропозиції по використанню електроенергії Каховської ГЕС [1, с. 18]. Будівництво цього об'єкту мало стратегічне значення для формування Південного енергорайону, котрий мав поєднати Придніпров'я, Донбас, Ростовський енергорайон, місцевий район Каховської ГЕС, Миколаїв і Херсон [2, арк. 80], а також забезпечити електрифікацію сільського господарства у південних районах УРСР. Саме соціально-економічний розвиток і сільськогосподарське освоєння південних районів УРСР мали закласти підвалини для соціально-економічного розвитку Криму, а будівництво Південно-Українського і Північно-Кримського каналів мало створити передумови для формування цілісного господарського району півдня України та Криму.

У Схемі розвитку електричних мереж від Каховської ГЕС, яку було надано для ЦК КП(б)У 1951 р., було рекомендовано за напруги 154 кВт., окрім Миколаєва і Херсона, долучити до неї Одесу і Крим [3, арк. 3]. Саме соціально-економічний розвиток і сільськогосподарське освоєння південних районів

УРСР мали закласти підвалини для соціально-економічного розвитку Криму. Будівництво Південно-Українського і Північно-Кримського каналів мало створити передумови для формування цілісного господарського району півдня України і Криму, як відзначав віце-президент Академії Наук УРСР М. Семененко, зі стійкою родючістю для вирощування пшениці, бавовни і фруктів [4, арк. 32].

Після завершення Другої світової війни в СРСР відбувається відбудова господарства, зруйнованого війною. У нових економічних умовах, які склалися у післявоєнному світі для СРСР відкриваються можливості заволодіти окремими сегментами світового ринку, оскільки чимало великих гравців на ньому були усунуті в результаті їх економічних і політичних втрат під час війни. Одним із перспективних для освоєння СРСР місцем у світі стає ринок бавовни і Радянський Союз активно розгортає програму культивування бавовни в усіх кліматично придатних районах, у тому числі й в Україні.

В Україні культивування бавовни планувалося на територіях південних районів УРСР і в північних районах Криму, проте, ці регіони були надзвичайно засушливими і для реалізації цієї програми необхідно було здійснити зрошування та обводнення цих районів. Для цього 20 вересня 1950 р. було прийнято постанову Ради Міністрів СРСР і ЦК ВКП(б), якою було передбачено будівництво Південно-Українського і Північно-Кримського каналів, системи зрошування та обводнення територій південних районів УРСР і північних районів Криму.

Отже, плани будівництва системи зрошування й обводнення мали відкрити перспективи для розвитку сільського господарства, а також створення населених пунктів у цих районах у процесі гігантського будівництва й заселення районів будівництвом населенням. Слід відзначити, що в СРСР після війни реалізувалась програма переселення населення у малозаселені райони як УРСР так і за межі республіки. Херсонська, Миколаївська, Запорізька області були в переліку тих, до яких мало відбуватися щороку переселення населення, яке регулярно відбувалося також і до Криму. У планах освоєння південних районів УРСР і північних районів Криму був також розвиток промисловості в районах, у яких активно мало розвиватися сільське господарство. Уже в процесі будівництва Каховської ГЕС, каналів і системи зрошування відбувається будівництво численних підприємств по виробництву будівельних матеріалів.

Цим масштабним будівництвом було створено передумови для формування такого цілісного економічного району, проте, значних організаційних і ресурсних вкладень потребувало завершення проекту закладення умов для розвитку сільського господарства південних районів УРСР і Криму. У масштабах цього економічного району планувалося здійснювати розвиток сільського господарства за єдиною спеціалізацією і застосувати єдині підходи до районування цього регіону за зонами рослинництва. У 1954 р. була спроба повернутися до реалізації проекту розвитку бавовництва у південних районах УРСР та в Криму, проте, ця програма виявилась малоефективною. Крім того, напрямки розвитку сільського господарства Криму були визначені

постановою Ради Міністрів СРСР і ЦК КПРС «Про заходи щодо подальшого розвитку сільського господарства, міст і курортів Кримської області УРСР».

1 січня 1952 р. на затвердження Ради Міністрів СРСР було представлено проектне завдання Каховського гідровузла яке було складено Українським Відділенням Інституту «Гідроенергопроект». Проектне завдання передбачало, що Каховська ГЕС не мала самостійно забезпечувати електроенергією регіональне сільське господарство і промисловість у зоні її дії. В осінньо-зимовий та весняний періоди місцевий район, за підрахунками, надлишок енергетичних потужностей повинен був складати приблизно 190 тис. кВт. Проте, у період піку роботи іригаційної системи у літній період цей район мав дефіцит енергопотужностей до 185 тис. кВт. Тому Каховська енергосистема мала функціонувати пов'язано із суміжними системами у зв'язку із Дніпроенерго через пункти Кривий Ріг і Нікополь [2, арк. 79-80].

Отже, Каховська ГЕС мала відігравати наступну ключову функцію – забезпечення електроенергією системи зрошування і господарського освоєння визначених під зрошування земель півдня України і, відповідно, у час, коли на систему зрошування навантаження було незначним, надлишок електроенергії мав передаватися на інші, суміжні, енергосистеми. Каховська енергосистема також мала віддавати частину надлишку потужностей на суміжні енергосистеми, зокрема й на такі перспективні на той час промислові центри як Херсон і Миколаїв [2, арк. 80].

Розвиток сільського господарства у південних районах УРСР і в північних районах Криму передбачав електрифікацію сільськогосподарського виробництва. Питання забезпечення електроенергією сільського господарства цього регіону мало бути вирішеним завдяки будівництву Каховської ГЕС. Будівництво цього об'єкту мало здійснювати Головне управління «Дніпробуд» Міністерства електростанцій СРСР. На відміну від Південно-Українського каналу, Каховську ГЕС було добудовано. У 1954 р. постановою Ради Міністрів УРСР і ЦК КПУ «Про будівництво Північно-Кримського каналу» на Міністерства сільського господарства та Міністерство електростанцій і електропромисловості УРСР було покладено завдання підготувати плани електрифікації сільського господарства в південних районах УРСР і в Криму за рахунок електроенергії Каховської ГЕС і теплових електростанцій [6, с. 177].

Незважаючи на те, що будівництво Південно-Українського каналу 1953 р. було припинено, а організацію, яка його здійснювала було ліквідовано, ідея будівництва Північно-Кримського каналу залишалась актуальною і вже із передачею Криму УРСР було прийнято постанову Ради Міністрів УРСР і ЦК КПУ про будівництво цього каналу. Проте, не дивлячись на припинення будівництва Південно-Українського каналу, влада СРСР не відмовилася від зрошування та обводнення південних районів України. Зокрема, активно відбувалося будівництво Верхньо-Інгулецької і Нижньо-Інгулецької системи та інших локальних систем зрошування [1, арк. 42]. У 1954 р. відбувається також робота з переорієнтації агарного виробництва у південних районах УРСР. Що ж стосується електрифікації сільського господарства в цьому регіоні, то її

збиралися здійснювати згідно з новими планами щодо зрошування земель, а також щодо орієнтації сільськогосподарського виробництва.

Єдиний господарський комплекс на півдні України – саме цим, на думку радянського керівництва, мала стати Каховська ГЕС з каналами. Даний комплекс мав бути відображенням цілісного взаємозв'язку з Донбасом, Придніпровським економічним районом, а також з Кримом. На Каховську ГЕС робили дуже великі ставки, адже саме вона повинна була розширити та зміцнити Південний енергорайон, при цьому долучаючи до нього і Крим.

Враховуючи все вищевикладене, ми спостерігаємо на практиці демонстрацію надзвичайної ефективності децентралізації у проведенні економічної політики, що заклало надійні передумови реалізації стратегічних проектів. Тому й інтеграція Криму до УРСР була не спонтанним кроком, а цілком логічним, продуманим процесом задля зміцнення економічного та військово-стратегічного потенціалу на південно-західних територіях СРСР.

Список використаних джерел

1. Тематичний план роботи Держплану Української РСР по питаннях розвитку народного господарства УРСР в шостій п'ятирічці (1956-1960 рр.) // Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 3740.

2. Каховская гидроэлектростанция на р. Днепре. Проектное задание. Том I. Сводная записка. 5.X.1951 // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 909.

3. Схема развития электрических сетей от Каховской ГЭС. 28 июня 1951 г. (выдправлено в ЦК КП(б)У для Мацуй П. А.) // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1291.

4. Стенограмма первого совещания партийно-хозяйственного актива строителей Южно-Украинского и Северо-Крымского каналов «Укрводстрой», Министерства хлопководства СССР, состоявшегося 9-10 июня 1951 г. в Запорожье // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1358.

5. Секретарю ЦК КП(б) Украины товарищу Мельникову Л. Г. Докладная записка (від) Зав. Отделом ЦК КП(б)У по строительству и стройматериалам Мацуй, Зав. Сектором отдела ЦК КП(б)У по строительству и стройматериалам Бибикова // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1774.

6. Постанова Ради Міністрів УРСР і ЦК КПУ «Про будівництво Північно-Кримського каналу». 15 березня 1954 р. // Крим в умовах соціально-політичних трансформацій (1940-2015). Збірник документів і матеріалів. Друге видання. Упор. О. Г. Бажан, О. В. Бажан, С. М. Блащук, Г. В. Боряк, С. І. Власенко, Н. В. Маковська. – К.: ТОВ «Видавництво «Кліо»», 2016. – С. 176-178.